

Lillian Cantor

PASIKLYDĘS LAIŠKAS

Romanas

baltos lankos

Jillian Cantor

Pasiklydęs laiškas

romanas

Iš anglų kalbos vertė Nida Norkūnienė

baltos lankos

Edelveisas yra Alpių kalnų augalas... Žmonės kalba, kad jis auga ties amžinojo sniego riba, o iš tiesų – po sniegu...

Tik narsiausi Alpių ožkų ganytojai ir medžiokliai drįsta išrauti mažą tvirtą augalėlį iš jo gimtosios dirvos. Jei turi edelveisą, tai – nepaprastos drąsos įrodymas.

Berthold Auerbach, *Edelveisas: pasakojimas*

Austrija, 1939

Ji tvirtai spaudė rankose laiškus rūpindamasi, kad nesugadintų pašto ženklų. Snyguriavo, ir kojų pirštai šalo, sudrėkę pro nudėvėtų batų puspadžius, bet ji atkakliai brido per mišką į miestelį, pridengusi laiškus palto skvernu, kad nesušlaptų. Teliko keletas žingsnių, kartojo sau. Tai buvo melas, tačiau ji atkakliai ėjo toliau.

Teliko keletas žingsnių. Vos keletas.

Jai tereikėjo pasiekti miestelį ir įmesti laiškus į pašto dėžutę Vienos alėjoje. Tereikėjo išsiųsti laiškus, ir tada viskas bus gerai.

Žinoma, tai irgi buvo melas. Bet ji toliau brido per sniegą.

Kai baigėsi medžiai ir atsivėrė proskyna, pro snaigių sūkurius ir pradedančią brėkšti melsvai rausvą aušrą priekyje ji įžiūrėjo išlikusius raudonstogius miestelio pastatus.

Vienos alėja. Ji jau beveik ten.

Netikėtai šaltas pistoleto bakstelėjimas į smilkinį ją taip apstulbino, kad nespėjo nė šūktelėti, vyriškis jau stvėrė ją už alkūnės, ir laišškai iškrito iš rankų ant švaraus, nelytėto sniego.

Los Andželas, 1989

Kai pirmą kartą atsidūriau prie pašto ženklų prekeivio kontoros, svarsčiau, gal net neverta lipti iš automobilio. Širyt Los Andžele neįprastai šalta, o aš net nepasigriebiau megztinio, be to, esu visiškai įsitikinusi, jog vien tuščiai gaištu laiką.

Tačiau mano bagažinė grūste prigrūsta daiktų iš tėčio pomėgių kambario: albumų, kurių aibė puslapių pilni pašto ženklų, pridengtų plastikine plėvele, didelių permatomų dėžių, prikrautų sendaikčių krautuvėlėse aptiktų radinių, dažniausiai pageltusių laiškų, neišsiųstų arba neatplėštų, bet su anos epochos pašto ženklais. Jei dabar visko čia neiškrausiu, grįžusi turėsiu surasti, kur visa tai vėl padėti savo namuose. Be to, jaučiuosi skolinga savo tėvui – bent pamėginti ką nors nuveikti su jo kolekcija. Sulig ta mintim išlipau iš automobilio ir atidariau bagažinės dureles.

Vaikystėje dažnai savaitgaliais lydėdavau tėtį į naudotų daiktų krautuvėles, išpardavimus kiemuose ir turto pardavimus bei aukcionus, kad galėtų pasirausti po kitiems žmonėms nebereikalingus daiktus, ieškodamas seno laiško, o gal jau mirusio kolekcininko surinktos niekam nebereikalingos kolekcijos. Anuomet jį klausinėdavau, ko gi ten ieško, o jis atsigręždavo į mane ir nusišypojęs ištardavo: „Brangakmenio.“ Štai kas jam yra pašto ženklai – brangakmeniai. Ar bent jau buvo. Deimantai, rubinai, smaragdai. Jis jautėsi kaip juvelyras, gebantis įvertinti daikto, kuris mums visiems atrodo įprastas, trūkumus ir grožį. Syki, kai mes,

visa šeima, surengėme iškylą į Kolumbijos apygardą ir Smitsono muziejuje išvydome Vilties deimantą, tėtis pasisuko į mane ir tarė: „Štai ko aš ieškau, Keite.“ Nors aš labai abejoju, ar tėtis kada nors ras jį Pietų Kalifornijos naudotų daiktų krautuvėlėse.

Pasak mano tėčio, pašto ženklas „Vilties deimantas“ yra toks, kuriame įsivėlusį klaida. Jis bus retas, išskirtinis, mat išleistas per anksti ar per vėlai, o gal neteisingai atspausdintas. Spėju, jog kaip tik tai ir reiškia visos dėžės, sukimštos mano automobilio gale ir bagažinėje: tam tikro atsitiktinio didingumo paieškas tarp tūkstančių popierinių stačiakampėlių.

Kai aš žiūriu į pašto ženklus, teregiu popierių ir rašalą. Pašto ženklai yra priemonės tikslui pasiekti, utilitarūs. Jie leidžia nugalėti mano korespondenciją iš vienos vietos į kitą, sumokėti sąskaitas, nusiųsti laiškus savo geriausiai draugei Karen, praėjusią vasarą persikrausčiusiai į Konektikutą. Ir visai neseniai vienas tų laiškų nugulė neatplėštas ant mano virtuvės spintutės viršaus ir su nuostaba įsistebeilijo į mane – trys smulkios gėlytės, išrikiuotos viena eile, priklijuotos prie vyniojamojo popieriaus spalvos voko, gauto iš Danielio. Visa ko pabaiga. Nepakenčiu, kad visa baigėsi, todėl to voko dar neatplėšiau.

Esu tikra, kad mano tėtis, kuris niekada nemėgo Danielio, irgi būtų susierzinęs dėl to, kad tokiai korespondencijai pasirinktos gėlytės. Bet tėtis to nežino. O jei ir žinotų, dabar jau tikrai neprisimintų.

*

Pašto ženklų prekeivio kontora yra vienas neišvaizdus kambarys, įspraustas į tokių pat kontorėlių eilę prekybos centre, visai netoli 405-osios ir 101-osios gatvių sankryžos, Los Andžele, Šerman Oukso rajono gale. Ne tokia vieta, kokioje tikėčiausi rasti ar iš po žemių iškasti brangakmenį. Vis dėlto aš jau čia; esu susitarusi

susitikti. Iškeliu iš savo automobilio pirmą dėžių stirtą ir, nešina jomis, žengiu vidun.

Pašto ženklų perpardavinėtojas Bendžaminas Grosmanas sėdi prie savo stalo, netvarkingai apkrauto popieriais, kambario kampan įtupdytas mažas televizoriukas. Prekiautojas žiūri vidudienio žinias – naujienų pranešėjas pasakoja apie vakarykščius protestus Rytų Berlyne.

Kai užeinu, jis atplėšia akis nuo televizoriuko, tačiau jo neišjungia. Yra jaunesnis, nei aš tikėjausi, šnektelėjusi su juo telefonu. Pašto ženklų kolekcionavimas man visada atrodė senstelėjusių vyriškių pomėgis, tad vyliausi rasianti pagyvenusį prekeivį. Tačiau Bendžaminas atrodo kaip mano bendraamžis, įpusėjęs trečią dešimtį, na, gal kiek per trisdešimt. Su akiniais vieliniais rėmeliais, tankiais banguotais šviesrudžiais plaukais.

– Ponia Nelson? – pasitikrina jis.

Vis dar nežinau, ką turėčiau daryti su savo kaip ištekėjusios moters pavarde.

– Galite mane vadinti tiesiog Keite, – atsakau.

– Gerai, Keite, – taria jis išsiblaškęs.

Jam kuo mažiausiai rūpi, kaip mane vadinti. Siekteli televizoriaus antenos ir ją pasukioja, kad geriau matytų vaizdą, ir aš pasijuntu lyg įsibrovėlė, kuri trukdo savo pasirodymu, nors esu susitarusi iš anksto.

– Na... ką man daryti su šitomis? – pasūpavau dėžes. Jos sunkios.

– Ak, atleiskite. Štai, padėkite jas tiesiai man ant stalo, – Bendžaminas paliko ramybėje anteną ir vėl atsisėdo į savo vietą. Nužvelgiau jį supančią netvarką. – Bet kur, kur tik norite, – pasiūlė jis, ir aš užkroviau dėžes ant kažkokių popierių.

Jis palinko į priekį ir trumpai, bet atidžiai perversė vie-no albumo puslapius, o aš tuo metu svarsčiau, kaip šis vyrukas tapo pašto ženklų prekeiviu, kokia buvo pagrindinė jo disciplina

koledže, kad pasuko tokios karjeros keliu. Istorija? Mano pagrindinė disciplina buvo anglų kalba ir literatūra, šiuo metu dirbu gyvenimo būdo žurnale, rašau kino anonsus ir recenzijas. Toks darbas nėra itin gerai apmokamas, tačiau bent jau iki šiol buvo malonus ir įdomus.

– Aš viską peržiūrėsiu, – išgirdau sakant Bendžaminą. – O tada jums paskambinsiu, pranešiu, ką radau.

Bendžaminui telefonu jau buvau papasakojusi apie savo tėvą, kaip silpsta jo atmintis, kaip jis neįstengia toliau kolekcionuoti ir nuolatos tvirtina, jog čia yra brangakmenių. Jis dažnai man sakydavo, esą pasenęs galės savo kolekciją atiduoti man. Ir dar tą pakartojo, kai prieš kelis mėnesius nuvežiau jį į „Gluosnius“. Vis dėlto nežinau, ką, po teisybei, turėčiau su ja *daryti*. Štai kodėl atgabenau čionai.

Grįžtu prie savo automobilio paimti kitų dėžių ir sugrįžusi į kontorą matau, kad Bendžaminas vėl atsiplėšia nuo žinių laidos ir sužiūra, net kilsteli antakius.

– Tiek daug? – Linkteliau. – Atleiskite, padėsiu jums įnešti, – jis atsistoja ir nuseka paskui mane prie automobilio. – Nenorėjau būti nemandagus.

– Viskas gerai, – atsakau, nenusiteikusi tuščiai pliaukšti.

Tačiau Bendžaminas nesiliauja.

– Tiesiog mums tariantis telefonu nesupratau, kad jūsų tėvukas turėjo tiek daug pašto ženklų.

Jis įsistebeilija į mano bagažinę.

– Jam septyniasdešimt vieni, – paaiškinu, ir tai nuskamba griežčiau, nei norėjau. – Tiesiog... tai buvo jo viso gyvenimo aistra, lyg koks apsėdimas, – nors tą garsiai ištarus septyniasdešimt vieni nebeatrodo tokia jau baisi senatvė, kaip turėtų. Dauguma senelių prieglaudos „Gluosniai“ pacientų yra senesni už jį, ir mane nuolatos siutina, kaip tai neteisinga; jo atminties praradimą išgyvenu lyg nokautą, vis iš naujo atimantį žadą.

– Dažnai taip nutinka, – geraširdiškai sako Bendžaminas, tarsi suprastų, tarsi ir pats pasiduotų šiai aistrai, šiam apsidėmimui – rinkti pašto ženklus.

Tarsi aš būčiau kokia keistuelė, kuri to nesupranta. Gal tokia ir esu.

Kai įnešėme paskutines dėžes, Bendžaminas tarė:

– Duokite man savaitę, gal ir dvi. Aš jus informuosiu, ką čia turite.

Tačiau aš kurį laiką delsiu ir neišeinu, svarstau, kaip jaustųsi mano tėvas, kad brangiausią jo turtą palieku šiam vyriškiui, apie kurį susižinojau iš telefono knygos geltonųjų puslapių, pažymėtų antrašte „Pašto ženklų prekeiviai“. Paskambinau visiems trimis nurodytiems prekeiviams ir palikau žinutes. Pirmasis man paskambino Bendžaminas Grosmanas.

– Ar man nereikėtų kvito ar ko nors panašaus?

Bendžaminas papurto galvą, iš po dėžių stirtos išlupa vizitinę kortelę ir išspraudžia man į delną.

– Paskambinsiu, kai būsiu baigęs, – sako jis. O paskui priduria: – Nesijaudinkite. Aš jais gerai pasirūpinsiu, – tarsi pašto ženklai būtų gėlės ar koks augalas, kurį reikia maitinti ir švelniai puoselėti.

– Aš nesijaudinu, – atsakau.

Palieku, atsikratau to, kas iš tiesų net nebuvo mano, kad tuo rūpinčiausi. Bet sėsdama į automobilį ir išvažiuodama iš stovėjimo aikštelės, paskui riedėdama atgal į 405-ąją gatvę negaliu išsivaduoti iš netikėtai apėmusio tuštumos jausmo.

Austrija, 1938

Iš pradžių Kristofas nesuprato, kokią galią turi graverio ražiklis. Nežinojo, kad vienas mažas paprastutis graviravimo įrankis galėtų juos išgelbėti. Arba užtraukti jiems mirtį. Iš pradžių jis nežinojo tiek, kad neįstengia tiksliai ražikliu naudotis ir kad jam nėra skirta dirbti su metalu taip, kaip tapyti drobėje.

Jam nepatiko ir jausti metalą savo rankose. Neįprastai sunkus, nelengva jį sukinėti. Kristofas jautė, kad turėtų brėžti linijas taip paslankiai, kaip teptuku ar net kreidele, tačiau ranka vis jo neklausydavo, ne sykį teko nusivilti, kad nepajėgia išraižyti metalo tobulų linijų ir išlinkių taip, kaip jam rodė Frederikas. Kristofas nerimavo, kad Frederikas atleis jį iš pameistrio pareigų, o tada teks ieškotis ne tik kito darbo, bet ir kitos gyvenamosios vietos. Kaip Frederiko pameistrys, Kristofas gavo kambarį ir valgį kartu su Faberių šeima gražiamame jų name Grotsbergo priemiestyje, o dar penkis šilingus per savaitę. Bet visų svarbiausia – progą išmokti amato, kuriuo Frederikas Faberis garsėjo visoje Austrijoje: graviravimo.

Nuostabiausias jo kūrinys buvo šalyje populiariausias – ir, pasak Kristofo, meniškai tobulas – pašto ženklas „12 Groschen Edelweiss“*. Tai buvo stulbinamai tiksli tyros baltos gėlės kopija, paties Frederiko sumanyta, nupiešta ir išgraviruota 1932-aisiais.

* „12 grašių Edelweiss“. (Vok.) Grašis – Austrijos šilingo šimtoji dalis. (Čia ir toliau – vert. past.)

Kristofas prisiminė, jog kadaise tokį pašto ženklą užklįjavo ant sykių parašyto laiško motinai, bet taip jo ir neišsiuntė. Negalėjo išsiųsti laiško tai, kuri niekada neegzistavo ar kurios egzistencijos ir gyvenamosios vietos jis nepajėgė nustatyti, nors ir kaip stengėsi. Tačiau, net būdamas trylikametis paauglys, Kristofas žavėjosi šio pašto ženklo meniškumu, tobulais žiedlapių išlinikiškais. Jis visada troško užsidirbti pragyvenimui kaip dailininkas. Tad praėjusį rudenį Vienoje, išgirdęs gandą iš kito gatvės dailininko, esą Frederikas Faberis, *pats* Frederikas Faberis ieško naujo pameistrio, Kristofas susidėjo savo dailės priemones ir išleido kone visas menkutes santaupas, kad pasisamdytų vežiką, kuris nugabentų jį du šimtus kilometrų į Grotsbergą. Ir atvykęs įtikino Frederiką duoti jam darbo, pirma parodęs kelis savo pieštus Vienos eskizus.

– Turi gerą akį, – tarstelėjo Frederikas, žiūrėdamas į Kristofa labiausiai vertinamą eskizą: Šv. Stepono katedrą, nupieštą su visomis dvių plačių priekinių bokštų detalėmis. Frederikas kilstelėjo tankų žilstelėjusį antakį: – Bet ką tu išmanai apie metalą?

– Aš greitai mokausi, – pažadėjo Kristofas ir, regis, to pakako Frederikui įtikinti, kad jį pasamdytų. Deja, kol kas atrodo, kad tai nėra tiesa, bent jau kalbant apie mokymąsi graviruoti.

Nors išsyk ir neįgudo meistriškai naudotis raižikliu, per pirmąsias kelias darbo savaites pas Frederiką Kristofas sužinojo dvi naujienas. Frederikas yra vyresnis, nei Kristofas iš pat pradžių manė, – kartais jam ima drebėti rankos, stengiantis pamokyti Kristofą, esą naudotis graviravimo įrankiais. Frederikas buvo sakęs Kristofui, kad jam reikia pameistrio, nes yra tiek darbo, kad užtektų dviem meistrams graveriams, atliekant pašto ženklų užsakymus Austrijai, tačiau dabar Kristofas numanė tikrąją priežastį – galbūt Frederikas jau nebeįstengė vienas tęsti savo darbo. Ir neturėjo sūnaus.

Tai ir buvo antroji naujiena, kurią sužinojo Kristofas. Frederikas turėjo dvi dukteris: Eleną – septyniolikos, metais jaunesnę už Kristofą ir sniego baltumo oda, panašią į tą edelveisą, ilgais banguojančiais rusvais plaukais ir žalsvomis akimis – ir Miriam, trylikos. Elena buvo panaši į gėlę, o Miriam – į dūzgiančią bite-
lę, kuri nepalikdavo gėlės vienos. Arba, kaip ponas Faberis ją vadinavo, o ji susierzynusi vartydavo akis, – *flibbertigibbet**. Tačiau Kristofui ji vis vien atrodė juokinga ir linksma.

Vaikinas greitai priprato prie gyvenimo Grotsberge, kur buvo labai ramu ir daug žalumos, kiekvieną rytą pabudęs regėdavo ne pastatus ir žmonių minią, o mišką ir banguojančias kalvas. Bet dar svarbiau tai, kad Kristofas mėgavosi Faberių valgomąjo šiluma, gardžiu ponios Faber troškinio kvapu, duona, kurią jie laužydavo penktadienių vakarais, nušviesti žvakių šviesos. Chala** buvo gardi duona, Kristofas nieko panašaus nebuvo ragavęs, augdamas Vienos našlaityne, kur vienuolės skatino jį tikėti, jog pasaulyje tėra viena religija. Tai nereiškia, kad jis būtinai buvo tikintis. Kristofą kur kas labiau traukė Faberiai, ta jų šeimos šviesa ir pilnatvė, nei kada nors buvo traukęs Dievas ar institucinė Bažnyčia.

– Miriam, sėdėk ramiai, – vieną vakarą, prabėgus kelioms savaitėms nuo Kristofa pameistrystės pradžios, subarė dukrą poną Faber.

Jis darbavosi vos ne mėnesį, o vis dar nesisekė įveikti metalinių dirbinių. Nors anksčiau tą pat dieną buvo padaręs Frederikui įspūdį kalvos eskizu ir net prabėgus kelioms valandoms vis dar tebesidžiaugė Frederiko komplimentu: „Ne taip jau blogai.“

* Pliušké, vėjavaikė, lengvabūdė. Kilęs iš seno angliško žodžio, reiškiančio „tušti plepalai, paskalos“.

** Chala – tai ypatinga, šabui ir šventėms žydų kepama duona.

– Aš sėdžiu ramiai, mama, – atsakė Miriam savo dainingu balseliu, šoktelėdama ant kėdės ir kreivai šyptelėdama lūpų kampučiu Kristofui.

Kristofas nuslėpė savo šypseną, pridengdamas lūpas sriubos šaukštu. Jis žvilgtelėjo į Eleną, tačiau ji net nepakėlė į jį akių. Kristofas vis dar negalėjo nuspręsti, ar ji drovi, ar šiurkšti, ar taip oficialiai ir nedraugiškai elgdavosi su visais aplinkiniais, ar tik su juo.

– Elena, brangioji. Nueik, atnešk dar vieną ar dvi pliauskas židiniui pakūrenti. Čia vėsoka, – paprašė ponia Faber.

Dabar buvo pati šalčiausia, pati žvarbiausia žiemos dalis, Faberių trijų aukštų namų košė skersvėjai. Kristofa kambarėlyje, mansardoje, stovėjo maža, malkomis kūrenama krosnelė, bet jis, norėdamas naktį nesušalti, turėdavo susirangyti po dviem antklodėmis. Vis dėlto šios gyvenimo sąlygos gerokai pranoko našlaityno sąlygas – ten jo lova stovėjo vienoje eilėje su kitomis dešimčia erdviame šaltame kambaryje ir užsikloti tegalėjai viena plonyte antklode. O ir ponios Faber patiekalai kur kas gardesni nei vienuolių.

Elena padėjo ant stalo savo sriubinį šaukštą ir atsistojo. Kristofas vėl stengėsi pagauti jos žvilgsnį, bet ji nepakėlė akių.

– Aš galiu padėti, – pašoko Kristofas, dar išsaugodamas ramybę ir kantrybę; Elena atsigręžė į jį.

Na, jis bent jau atkreipė jos dėmesį. Gražų Elenos veidą iškreipė nepritarimą reiškianti mina.

– Tai nėra... – pratarė ji.

Ponia Faber ją nutraukė:

– Dėkui, Kristofai. Manau, Elena tai įvertintų.

Jis nusišypsojo poniai Faber ir nusekė paskui Eleną. Juodu tylomis perėjo per virtuvę, išėjo pro užpakalines duris ir pasuko prie malkų rietuvės, kuri riogsojo kitoje erdvaus Faberių kiemo pusėje, tiesiai priešais Frederiko dirbtuves. Įšalusi žemė gurgždėjo jiems po kojomis, odą žnaibė nakties šaltukas, mat nei Kristofas,

nei Elena nepasičiupo paltų. Elena drebėjo, o kai pasilenkė paimti pliauskos, plaukai užkrito jai ant akių. Kristofas atsispyrė pagundai nubraukti juos į šalį, tik paėmė pliauską jai iš rankų.

– Iš tikrųjų, – tarė ji griežtai, trūktelėjo pliauską atgal ir prispaudė prie krūtinės. – Man viskas gerai. Kol jūsų čia nebuvo, visą laiką atnešdavau pati viena – jau seniai. Man nereikia jūsų pagalbos.

– Tačiau aš noriu padėti, – pasakė jis. – Man nesunku.

Elena dėbtelėjo į jį, ir jis staiga suprato, kad ji nėra drovi, ji tiesiog jo nemėgsta. Tai suvokęs sunerimo. Panūdo tą ištaisyti.

Nespėjo jis nė prasižioti, o Elena jau apsigrėžė ir ėmė kulniuoti atgal į namą. Kristofas stvėrė iš rietuvės kitą malką ir nuskubėjo paskui ją. Prisivijo likus keliems žingsniams iki užpakalinių durų ir palietė jos petį.

– Ar aš ką nors padariau? – paklausė, šiek tiek uždusęs nuo bėgimo šaltyje. Jo žodžiai perskrodė žvarbų orą drauge su šiltu kvėpsniu.

– Ką nors? – pakartojo ji.

– Kas jus nuliūdino?

– Kodėl taip pamanėte? – jos kvapas ore virto sustingusiais ratilais, ji vėl sudrebėjo.

– Nesvarbu, – atsakė jis. – Reikia grįžti vidun. Jūs šalate.

– Klausykite, – atšovė ji. – Mes tiesiog nesame draugai, ir tiek. Nesitikiu, kad čia ilgai užsibūsime. Jie neužsibūna.

– Jie? – paklausė jis ir pirmą kartą pagalvojo apie buvusį Frederiko pameistrį. O gal kelis buvusius? Ar jiems irgi klaikiai nesisėkė dirbti su raizikliu ir tiesiog buvo atleisti?

Tačiau Elena nieko nebeaiškino. Įnešė pliauską vidun ir įmetė į židinį. Kristofas padarė tą patį, atsiprašė ir nuėjo gultis. Viršuje, mansardoje, įsisupęs į dvi antklodes, išsitraukė eskizų bloknotą ir kreidos galelį. Pradėjo piešti žalias piktas Elenos akis ir svarstyti, ar ilgai ši vieta bus jo namai.

Kitą dieną Frederiko dirbtuvėje Kristofui sunku buvo susikaupti. Su raizikliu dirbti sekėsi dar prasčiau, jo linijos buvo dar kreivesnės, netvarkingesnės. O kai jie tvarkėsi prieš pietus, Frederikas atsisuko, pasižiūrėjo į Kristofą ir susiraukė.

– Ar ketinate mane atleisti? – pasiteiravo Kristofas.

– Atleisti tave?

Frederikas atrodė beveik visai praplikęs, bet jo antakiai tebebuvo vešlūs, tankūs, žili, jie įrėmino tokias pat ryškiai žalias akis kaip Elenos.

– Man nelabai sekasi dirbti su metalu, – prisipažino Kristofas, neįstengdamas nuslėpti jaučiamos nevilties, kurią išdavė jo balso gaidelės. – Gal aš tam netinku. Gal turėtumėt mane atleisti.

Kad ir kaip Kristofas to nenorėjo, vis dėlto žinojo: kuo ilgiau čia pasiliks, kuo labiau pripras prie Faberių namų šilumos ir Frederiko dirbtuvių, o kartu ir paties Frederiko, tuo sunkiau bus išvykti. Jei Frederikas turės jį atleisti, verčiau tepadaro tai dabar.

– Ar nori, kad tave atleisčiau? – paklausė Frederikas, regis, suglumęs.

– Ne, žinoma, ne, – atsakė Kristofas. – Tiesiog pamaniau... Elena sakė...

Jis pajuto, kaip raudonis nutvieskė skruostus.

– Ak, Elena, – atsiduso Frederikas. – Nekreipk dėmesio į mano Elena. Ji tiesiog širšta dėl ankstesnio mano pameistrio.

– Kad jį atleidote? – paklausė Kristofas. Frederikas papurtė galvą.

– Ne, ne, mano berniuk. Aš niekada nieko nesu atleidęs.

– Tai kas gi jam nutiko? – nustebo Kristofas.

Frederikas vėl suraukė antakius, bet į šį klausimą neatsakė.

– Ar nori čia pasilikti? – galiausiai ištare. Kristofas linktelėjo. – Tada aš noriu, kad tu čia būtum. Noriu, kad mokytumeisi. Jei vis dar trokšti mokytis...

– Trokštu, – atsakė Kristofas.

– Gerai, – Frederikas švelniai uždėjo ranką Kristofui ant pečių. – Kad taptum graveriu, reikia dviejų būtinų įgūdžių, Kristofai. Pirmasis – gebėti ką nors vertinga nupiešti ant pašto ženklų mūsų gražiajai Austrijai. Šį gebėjimą tu turi. – Kristofas pajuto, kaip nuo netikėto komplimento nukaista skruostai. – O kitas – išmokti, kaip visa tai atkartoti atvirkštine tvarka tam tikru masteliu metale, pasitelkus raižymo įrankius. Ir tu to išmoksi. Tiesiog reikia laiko. Ir kantrybės. Kai buvau tavo metų, irgi neįstengiau tobulai naudotis raižikliu. – Kristofas nusišypsojo, dėkingas Frederikui už jo gerumą. – Štai, pamėgink dar sykelį prieš pietus.

Ir šiek tiek drebančiomis rankomis padavė Kristofui raižiklį, įrankis virpėjo meistro delne. Kristoferis apsimetė to nepastebėjęs.

*

Ponia Faber buvo pratusi visą savaitę gaminti pietus pagal planą. Antradienių vakarais ji troškindavo jautieną, ir šie vakarai tapo Kristofo mėgstamiausi. Našlaityje jis labai retai gaudavo jautienos troškinio, mat šis buvo labai brangus, taigi dabar ponios Faber troškintos gardžios mėsos skonis kiekvieną antradienio vakarą Kristofui primindavo, kad jis jau nebe našlaitis ir nebėra vienui vienas.

Po pietų Miriam ir Elena baigdavo ruošti mokykloje užduotus namų darbus, o Frederikas rūkydavo pypkę, sėdėdamas svetainėje, krėsle prie židinio, ir skaitydamas knygą. Kristofas iš pradžių nežinojo, kur jam dėtis, tad atsiprašydavo ir kildavo laiptais į savo kambarį.

Bet vieną antradienį, praėjus jau kokiems dviem jo pameistrystės mėnesiams, mergaitės nutvarkė stalą, o tada Miriam prišoko prie jo ir paprašė pažaisti su ja „Monopolį“. Frederikas prieš porą metų parvežė tą žaidimą iš kelionės į Londoną, ir Miriam jį pamėgo. Elena neatrodė entuziastinga, bet Kristofas andai buvo matęs ją sėdint ant grindų netoli ugnies ir žaidžiant su Miriam. Pirmą kartą buvo pakviestas ir jis.

– Eime, – Miriam timpltelėjo jį už marškinių rankovės. – Nebūkite nuoboda ir nelėkite į mansardą kaip visada. Pažaiskite šį vakar su mumis. Toks smagus žaidimas. Jums patiks.

Jis žvilgtelėjo į Elena, o ši greitai nusuko akis į šalį.

– Nenoriu jums trukdyti, – tarė jis tyliai, vildamasis, kad Elena atsigręš ir pasižiūrės į jį, ir pasakys, kad jis visai netrukdo.

Tiesą sakant, jis nemokėjo žaisti „Monopolio“ ir suprato, kodėl Miriam pageidauja, kad žaistų ir jis, – mat pati troško laimėti. Jis tam neprieštaravo. Buvo laimingas, kad ji išvis jį pakvietė. Jo pilvas buvo prikimštas troškinio, oda įkaitusi nuo židinio ugnies. Kristofas neketino vienui vienas pasitraukti į šaltą mansardą.

– Jūs netrukdote, – pasakė Elena. – Aš vis vien turiu knygą, noriu baigti ją skaityti. Lipsiu į viršų. Šįvakar jūs pažaiskite su Miri.

– Ką skaitote? – pasiteiravo Kristofas.

Galiausiai ji pažvelgė į jį kilstelėjusi antakius, tikriausiai negalėjo patikėti, kad toks žmogus kaip jis, metęs mokyklą keturiolikos ir tapęs gatvės dailininku, galėtų domėtis knygomis. Bet jam buvo įdomu. Nuo pat vaikystės, kai dar buvo mažas berniukas, skaitydavo viską, kas tik našlaityne pakliūdavo jam į rankas, ir jo mėgstamiausia vienuolė, sesuo Margarita, dažnai duodavo jam knygų, baigusi skaityti pati. Knygų apie dailę, istoriją ir karą, o kartais netgi romanų.

– Ji skaito kažkokią nuobodybę, – tarė Miriam, vėl tampydama jį už rankovės ir stengdamasi patraukti prie savo žaidimo.

– Daktaras Froidas nėra nuobodybė, – atkirto Elena. – Gal kai paūgėsi, Miri, suprasi jį, – Elena užvertė akis.

Kristofui nebeliko ką pridurti, mat Froido knygų akyse nebuvo matęs, tik šiek tiek buvo apie jį girdėjęs. Lyg ir kažkoks gydytojas, tyrinėjęs Vienoje pacientus, kamuojamus įvairiausių beprotišku minčių. Tačiau gal Elena nemanė, kad jos beprotiškos, kaip manė vienuolės?

– Elena, – įsiterpė į pokalbį ponia Faber, paskui pasilenkė užpūsti žvakių, kurios buvo įžiebtos ant valgomojo stalo per pietus. – Kodėl gi tau nepalikus daktaro Froido ramybėje ir nepažaidus drauge su savo sesute ir Kristofu, – ji meiliai timptelėjo Miriam už vienos kasytės. – Kas nors turi prižiūrėti, kad niekas neapgaudinėtų. O trys žmonės gali žaisti kartu.

– Aš neapgaudinėju, mama, – Miriam sukryžiuo rankas. – Ką gi aš galiu padaryti, jei nuolatos gaunu geriausius Londono turtus ir žemes.

Ponia Faber nusijuokė, prisitraukė Miriam arčiau ir pabučiavo į viršugalvį.

– Teisingai, – pasakė ji. – Niekada nesi pavogusi Elenos pinigų, kai ji nemato.

– Niekada, – sušvokštė Miriam, ir Elena plačiai nusišypsojo.

– Gerai, eime, – tarė Elena. – Tas žaidimas trunka amžinybę. Galėtume jau pradėti.

Jis nuėjo su mergaitėmis į joms įprastą vietą ant grindų priešais židinį ir nedrąsiai atsisėdo. Frederikas nuleido pypkę ir knygą ir pažvelgė į Kristofą, lyg ketintų ką sakyti, bet paskui apsigalvojo, vien šiltai nusišypsojo ir pareiškė einąs miegoti.

*

Vėliau tą vakarą Kristofas negalėjo užmigti. Ilgai gulėjo lovoje atmerktomis akimis. Visa atrodė taip arti: Miriam juokas, kai ji

skaičiavo savo pinigus, tylus Elenos kikenimas, kai pralaimėjo savo jaunesnei sesutei, Kristofo manymu, tyčia. Tarsi jiedvi būtų jo, tarsi jis dabar joms priklausytų.

Graverio įrankiai buvo nepakenčiamai sustingę, neklusnūs. O metalas taip smarkiai skyrėsi nuo drobės. Frederikas ir toliau tebetvirtino, jog Kristofas išmoks. Bet kas bus, jei neišmoks? Jei-gu niekuomet neišmoks? Frederiko kantrybė nebus begalinė. Tačiau Kristofas negalėjo net įsivaizduoti, kad jo neteks. Arba ponios Faber jautienos troškinio. Arba Miriam juoko ir čiauškėjimo, Elenos gražiosios šypsenos, nors ir retai skirtos jam. Jis negalėjo pasiduoti, neišmokti graverystės ir būti priverstas palikti Faberių šeimą. Tiesiog negalėjo.

Nors šiuo metu buvo labai šalta, vidurnaktis, jis atsikėlė iš lovos ir nutipeno žemyn per du laiptų maršus. Paplušės naktį. Kol Frederikas miega. Jam reikėjo daugiau laiko dirbtuvėse triūsti vie-nam, be įdėmiai stebinčio Frederiko, kuris vertė jį nervintis.

Valgomajame taip vėlai buvo tylu ramu, malkos židinyje sudegusios, težioravo smulkutės oranžinės žarijos. Kristofas apsiavė aulinius batus, apsivilko paltą ir lėtai pravėrė duris, kad nesukeltų triukšmo. Nuėjo per apsnigtą žolę Frederiko dirbtuvių link.

Kai atlapojo duris į dirbtuves, jo akis iškart patraukė netikė-ta šviesa, sklindanti ir mirguliuojanti nuo žvakės, stovinčios ant darbastalio.

– Kas čia? – šūktelėjo jis.

Pajuto metalo džergžtelėjimą į pakaušį, riktelėjo iš skausmo ir sukniubo ant kelių.